

LIBRIS

We know
books

Radu Paraschivescu (n. 1960, București) trăiește în Balta Albă și se vizează la Roma. E mefient față de avioane, reptile și sfaturile medicilor. Croiește articole pentru ziare și reviste, traduce romane, se ocupă cu hermeneutica ofsaidului în emisiuni de analiză fotbalistică și – mai rar decât i-ar plăcea – scrie cărți. Are câțiva prieteni francezi de nădejde (Millefeuilles, Plaisir Sucré, Macaron etc.), fără să-și fi trădat prima iubită: ciocolata de casă. Se îmbată cu vocea lui David Gilmour și chitara lui Mark Knopfler. La Humanitas, domiciliul lui profesional, publică niște cărți de „Râsul lumii”. Se îndrăgostește repede și-i trece greu. Detestă clișeele, laptele și broccoli. A scris despre nesimțiți, Inês de Castro, Maradona și Caravaggio.

Cărți: *Efemeriada* (2000, Libria); *Balul fantomelor* (2000, RAO, reeditare Humanitas, 2009); *Bazar bizar* (2004, Mașina de scris, reeditare Humanitas, 2007); *Fanionul roșu* (2005, Humanitas, Premiul „Ioan Chirilă” pentru cea mai bună carte de sport a anului); *Ghidul nesimțitului* (Humanitas, 2006); *Fie-ne tranziția ușoară: Mici rostiri cu tâlc* (Humanitas, 2006); *Mi-e rău la cap, mă doare mintea: Noi perle de tranziție* (Humanitas, 2007); *Răceni, pișani și veterani* (coord., Humanitas, 2008); *Dintre sute de clișee: Așchii dintr-o limbă tare* (Humanitas, 2009); *Fluturile negru* (Humanitas, 2010); *Toamna decanei: Convorbiri cu Antoaneta Ralian* (Humanitas, 2011); *Astăzi este mâinele de care te-ai temut ieri* (Humanitas, 2012); *Mămuța carpatină* (Humanitas, 2013); *Muște pe parbrizul vieții: Nou catalog de perle* (Humanitas, 2014); *Noi vorbim, nu gândim: Nouă colecție de perle românești* (Humanitas, 2015); *România în 7 gesturi* (Humanitas, 2015); *Povești de dragoste la prima vedere* (coautor, alături de Ioana Pârvulescu, Gabriel Liiceanu, Ana Blandiana și Adriana Bittel – Humanitas, 2015); *Cum gândesc politicienii* (Humanitas, 2016); *Aștept să crăpi (de astăzi, în prime time)* (Humanitas, 2016); *Am fost cândva femeie de onoare și alte povestiri* (Humanitas, 2017); *Cartea râsului și a cercetării (Ce se întâmplă cu creierul dacă înveți cuvinte noi în timp ce faci sex)* (Humanitas, 2017); *Două mături stau de vorbă: Scene românești* (Humanitas, 2018); *Orice om îi este teamă: Un partid, doi ani și trei premieri* (Humanitas, 2018); *În lume nu-s mai multe Românii (planetei noastre asta i-ar lipsi)* (Humanitas, 2019); *Omul care mută norii* (Humanitas, 2019); *Recviem vesel pentru tata* (Humanitas, 2020); *Vitrina cu șarlatani* (Humanitas, 2020); *Acul de aur și ochii Glorianei* (Humanitas, 2021); *Cu inima smulsă din piept* (Humanitas, 2008; reeditare 2022); *Noi suntem români* (Humanitas, 2022).

RADU PARASCHIVESCU

Cartea râsului și a cercetării

Ce se întâmplă cu creierul
dacă înveți cuvinte noi în timp ce faci sex

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

<i>Argument</i>	7
Chipul românesc al imposturii	15
Rătăcirile planetare	77
<i>În loc de încheiere</i>	189

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

Chipul românesc al imposturii

Nu se știe câți români își mai amintesc astăzi de precocitatea Gigliolei Cinquetti.

Pardon, de la capăt.

Nu se știe câți români își mai amintesc astăzi cine *este* Gigliola Cinquetti. Pentru (re)descoperirea ei e nevoie de o întoarcere în anii '60 ai secolului trecut. În 1964, la șaisprezece ani și jumătate, veroneza Gigliola Cinquetti câștigă atât Festivalul de la San Remo, cât și Eurovisionul desfășurat la Copenhaga. În titlul piesei pe care-o cântă la ambele concursuri – *Non ho l'età* (*Nu sunt destul de mare*) – pare să se pitească astăzi un *clîn d'œil* șăgalnic. Discul pe care apare *Non ho l'età* se vinde în trei milioane de exemplare, ceea ce-i aduce Gigliolei Cinquetti un Disc de platină în august 1964.

Cinquetti își continuă ascensiunea și aruncă pe piață hit după hit. În anii '60 hitul se numește șlagăr, dar asta nu schimbă lucrurile. Cinquetti lansează *Ho bisogno di vederti*, *Dio come ti amo*, *Sera*, *Romantico blues* și – peste toate – *La pioggia* (*Ploaia*), piesa pe care o cântă și la

Cerbul de Aur de la Brașov în 1969, în recitalul pe care i-l asigură organizatorii, pe lângă cele ale lui Cliff Richard, Juliette Gréco, Udo Jürgens, Frankie Avalon sau Tereza Kesovija.

La opt ani după triumful de la San Remo și Copenhaga, Cinquetti cântă pentru prima dată *Gira l'amore* (*Caro bebè*), pentru ca doi mai târziu să ia parte din nou la Eurovision, în ediția care se ține la Brighton. E anul cvartetului ABBA, care câștigă marele premiu tot printr-un cântec cu un titlu sugestiv. Nu puțini sunt cei care susțin că, dincolo de calitatea cântecului și de valoarea trupei, simpla rostire a numelui *Waterloo* în Anglia înclină balanța în favoarea celor patru suedezi.

Și Gigliola Cinquetti? Ei bine, ea încheie concursul pe locul doi, cu un cântec în care vigilenții de serviciu din Italia întrezăresc aluzii nepotrivite. Piesa se intitulă *Si* (*Da*) și nu supără pe nimeni din afara granițelor. Cum însă Cizma e populată și de cizme, *Si* e oprit de la difuzare în Italia. Motivul? În peninsulă se pregătește chiar atunci un referendum în care italienii sunt chemați să se pronunțe cu privire la legalizarea divorțului. În aceste condiții, *Si*-ul din titlul Gigliolei Cinquetti e văzut ca o incitare la insurgență împotriva dogmei catolice. Urmarea? Piesa se aude în Bulgaria, Japonia, Austria și Paraguay, dar nu în Italia. *Santa Madonna, porca miseria* și mai multe nu.

Dacă în anii '60 hitul se numește în România șlagăr, coverul are nevoie de o perifrază: „preluare din reperto-

riul internațional“. Cine are fler și finețe ideologică simte imediat ce merită și mai ales ce *poate* fi împrumutat de afară. Până la urmă, o fi capitalismul putred, dar tot merită să-i mai iei una sau alta din depozit. Așa stând lucrurile, Anda Călugăreanu preia *Mammy Blue* de la The Pop Tops și-l transformă în *O, mamă*. Aurelian Andreescu cântă piesa cunoscută în popor drept *Bui bui bui* prin adaptarea lui *Bensonhurst Blues* al lui Oscar Benton. Păi, și? Din Italia, nimic? Nu ne tragem cu toții de la Râm (chit că Verona e din Veneto)?

În plină îngrijorare, *Gira l'amore* (*Caro bebè*) atrage atenția actriței, scenaristei și autoarei de emisiuni TV Flavia Buref, care scrie versurile variantei românești și o încredințează apoi spre interpretare Margaretei Pâslaru. *Gira l'amore* (*Caro bebè*) devine astfel *Savanții* tocmai în perioada când explodează pasiunea pentru cercetare și chimie a Elenei Ceaușescu. Tot atunci cântăreții români încep să fie folosiți la elogiarea pe portativ a infrastructurii naționale. Angela Similea coboară sub pământ și cântă *Trenul galben fără cai*, Mirabela Dauer circulă cu Dan Spătaru pe *Magistrala albastră*, iar Luigi Ionescu stă atârnat de *Macarale* când nu face pe *Șoferul de la ONT*. *Vremuri*, alias *Hei, tramvai*, a trupei Phoenix nu se pune, fiindcă timișorenii fac notă discordantă: au părul lung, poartă blugi, cântă rock de import și sunt aproape de granița cu Iugoslavia.

Din motive care scapă și astăzi analizei, *Savanții* se bucură de două clipuri. Unul este copia originalului cu

Gigliola Cinquetti, al doilea, regizat de Valeriu Lazarov, se bucură de cadrul universitar al unei săli de curs și al unui laborator în care o Margareta Pâslaru cu halat alb cântă în timp ce face măsurători, cercetează ceva la microscop, discută cu doi-trei cercetători, notează niște parametri și manevrează tot felul de instrumente. Autorii clipului dovedesc mai degrabă prudență decât slugărnicie. Nu mai sunt chiar atât de mulți ani până când Elena Ceaușescu va primi acronimul ADI (academician-doctor-inginer) și va figura în programele românești de știri drept „eminent om de știință și savant de renume mondial“, în ciuda neclintitei dumisale convingeri că formula dioxidului de carbon trebuie pronunțată „codoi“. Nu mai sunt chiar atât de mulți ani până când consortul lui ADI va provoca transformarea Telejurnalului în Telejurnalul NICU și va lansa de la primul microfon al țării o invitație în răspărul logicii: „Să nu mai existe nici un județ sub media pe țară“.

Dacă există cititori curioși să afle cum s-a făcut trecerea de la *Gira l'amore* (*Caro bebè*) la *Savanții*, iată pentru început câteva strofe din varianta italiană:

Gira l'amore (Caro bebè)

Il grillo canta solo per amore,
La pioggia cade quando un fiore muore,
È bello il fiume quando l'acqua è pura
Ma questo l'uomo non lo pensa mai.

Sapete perché il mondo va?
Perché intorno al mondo gira l'amore,
E allora com'è, oh mamma dimmi tu,
Avevo un bel biondino e adesso non l'ho più?

Caro bebè, tu non lo sai
Chi non ha soldi non naviga mai,
Caro bebè, la verità
È una farfalla che viene et che va.

Col cuore tu non spegni una candela,
Ma puoi buttare all'aria un grande amore,
La guerra fa suonare le campane,
Ma questo l'uomo non lo pensa mai.

[...]

Mi disse: „Non pensarci, bambina,
La vita è una speranza che cammina,
Nel cuore ti ho lasciato una stella,
Cammina che la strada si fa bella“.

[...]

Elena Ceaușescu, o bine-cunoscută vedetă românească în ale cercetării, își leagă afirmarea pe scena științei de anul 1967, când obține titlul de doctor în chimie. Există un singur impediment în calea unei cariere fulminante: Elena Ceaușescu *nu are cum* să scrie o teză de doctorat, pentru bunul motiv că nu știe toate literele alfabetului („q“, de pildă, este un mister) și are

probleme mari în a citi sau chiar a silabisi. *Polimerizarea stereospecifică a izoprenului*, titlul tezei sale de doctorat, este în realitate opera a patru cercetători și prezintă metodele de obținere a unui tip de cauciuc sintetic cu proprietăți care să-l apropie cât mai mult cu putință de cauciucul natural. Deși mulți bănuiesc că lucrarea i-ar aparține ieșeanului Cristofor Simionescu, autorii sunt Osias Solomon, Silvia Bittman, Radu Bordeianu și Dan Cornilescu, iar testele de polimerizare se desfășoară la Carom Onești și la Petrobrazî. Povestea este ceea ce se cheamă astăzi *a win-win situation*. Elena Ceaușescu descoperă scurtătura spre obținerea câtorva titluri de doctor honoris causa, iar adevărații autori ai tezei primesc aprobarea să plece din țară la diferite congrese și simpozioane, pentru ca ulterior să se stabilească în străinătate.

Prezentarea tezei de doctorat are doza ei de farmec și de frison. Pe 14 noiembrie 1967 Elena Ceaușescu adresează Ministerului Învățământului o cerere de susținere a lucrării. O zi mai târziu, printr-un decret de stat, întărit după două săptămâni printr-un HCM, adică o Hotărâre a Consiliului de Miniștri, regulamentele doctorale se modifică în favoarea directorilor de institute, care își pot susține tezele fără examen sau colocviu de admitere, fără îndrumător științific și fără obligatoria perioadă de pregătire. E o schimbare cu adresă, fiindcă Elena Ceaușescu este în acea perioadă director la ICECHIM.

Mascarada continuă. Ștefan Bălan, ministrul de atunci al Învățământului, solicită rectoratului Politeh-

nicii din București să formeze o comisie în fața căreia candidata să-și susțină teza de doctorat. Comisia îi are în componență pe Costin Nenițescu, I.V. Nicolescu, Tudor Ionescu și Emilian Bratu, care asistă în prima decadă a primei luni de iarnă calendaristică din 1967 la prezentarea pe care o face Elena Ceaușescu. Cei patru votează pentru acordarea titlului de doctor, dar prudența îi silește ca, în referatele pe care le semnează, să scrie „lucrare *prezentată* de” în loc de „lucrare *redactată* de”, nu atât ca un pansament de conștiință, cât mai degrabă ca o formă de ocolire a adevărului.

Mascarada – iertare pentru repetiție – continuă. În dimineața zilei de 8 decembrie 1967, lumea începe să curgă spre sala de consiliu a sediului din Polizu al Politehnicii încă de pe la șapte și un sfert. Curiozitatea e mare, nerăbdarea, pe măsură. Elena Ceaușescu se află la începuturile prestației sale publice, dar, chiar și așa, e interesant să vezi pe cineva despre care se știa că avu- sese raporturi ostile cu școala primară susținându-și lu- crarea de doctorat. Asistenții din Politehnică sosiți să prindă locuri în față găsesc sala închisă și pleacă pentru lămuriri. Ei revin pe la ora opt, împreună cu atâta pu- blic cât încăpuse în holul sediului din Polizu, pentru a găsi un anunț lipit între timp pe ușă de o mână rămasă până azi necunoscută. Ce scrie pe anunț? Ce să scrie? Nimic altceva decât că „Teza de doctorat a tovarăsei Elena Ceaușescu a fost susținută la ora 7”. Matinală per- soană, tovarășa. La fel și membrii comisiei.

Marea consecință a întâmplării e mărirea repertoriului de apostrofări ale românului de pe stradă. Când i se rupe punga de plastic în care transportă ceva, una dintre răbufnirile la modă ale omului de rând e „polimeru' mă-tii!”.

Cam așa arată contextul în care *Gira l'amore (Caro bebè)* se transformă în *Savanții*. Spre cinstea ei, Flavia Buref nu abdică de la decență și nu face din textul versiunii românești un imn închinat Elenei Ceaușescu. Amfiteatrul, laboratorul și costumarea Margaretei Pâslaru în profesor și om de știință nu comportă nici aluzii, nici omagii indirecte. Totul este o ironie la adresa cercetătorilor veritabili, care pot să descopere, să analizeze și să explice orice, mai puțin „elementul amor”, care, o știm de la Guță Popândău al lui Topîrceanu, „e un lucru foarte mare”. Pentru conformitate, iată textul din *Savanții*:

Savanții

De ce pământul se îmbracă-n floare?
De ce e lună și de ce e soare?
De ce apele râd și cântă marea?
De ce-i aproape și departe zarea?

Savanții au venit
Și au cercetat
Și nume complicate fenomenelor au dat.
Au clarificat

Și-au clasificat
Și taine fără număr pentru noi au descifrat.

Dar fiindcă în laborator
N-au studiat elementul amor,
Nu-i totul clar îndeajuns,
Sunt întrebări încă fără răspuns.

De ce în dimineți strălucitoare
Întunecoasă ziua ți se pare
De ce c-un zâmbet uiți de toate
Și-n loc de „imposibil” spui „se poate”?

[...]

Prin ce miracol doar două vorbe
Pot face-un om mai bun și mai frumos?
Prin ce miracol plânsul se preschimbă
Cu-aceleași vorbe-n zâmbet luminos?

Savanții au venit
Și au cercetat...

[...]

Dar fiindcă în laborator
N-au studiat elementul amor,
Nu-i totul clar îndeajuns,
Sunt întrebări încă fără răspuns.

Într-un articol apărut pe 27.06.2012 în *Ziarul de Iași*, conferențiarul universitar Ioan Milică, șeful Catedrei de Limbă Română și Lingvistică Generală a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, sintetizează mecanismele fraudei științifice și ale imposturii cu postament politic de ieri și de azi:

Dacă un animal politic își pune în cap să devină om de știință, distanța dintre gând și faptă e lipsită de importanță pentru că bestia controlează resursele, mijloacele și ființele necesare atingerii scopului personal. Ca orice mare devorator, monstrul comandă să i se servească intelect de cea mai bună calitate științifică. Nimic nou sub soare într-un asemenea act de antropofagie.

Pentru a transforma în realitate visul de nemurire științifică, animalul politic controlează doi dintre factorii de bază ai vieții sociale: a) legea și b) economia relațiilor de putere. Cei doi factori descriu tăria pânzei de păianjen pe care se leagănă cu grație orice mamut aflat în căutare de distracție. Legea e doar scobitoarea cu care sălbăticiunea își curăță fildeșii, economia relațiilor de putere este spațiul de joacă preferat al monstrului. Servilismul altor participanți la joc arată clar că nu contează cât de deștept ești, ci cât de multă putere deții și, prin aceasta, cât de multă teamă inspire. Imaginea căpcăunului de care se teme toată lumea e deopotrivă plastică și convingătoare.

În sfârșit, deducem că frauda în știință este expresia nemijlocită a unei defecțiuni majore de sistem. În politică, în cercetarea academică e ca în viață. Deteriorarea armoniei unui sistem este direct proporțională cu numărul de anomalii generate de stricarea echilibrelor elementare.

Monstruozități precum doctoratul Elenei Ceaușescu, singulare la vremea lor, dar supreme prin consecințele nefaste, au grăbit apariția mulțimii de entități mutagene din ziua de azi. Nu se poate pretinde că în România există o viață științifică normală atâta vreme cât bestiile și abuzurile lor alcătuiesc partea cea mai amplă despre cercetarea academică aflată sub jugul politicului.

Enumerarea îmi pare calea cea mai scurtă de a evidenția anomaliiile: furt intelectual, trafic de influență, dare și luare de mită, toleranță față de plagiat, încurajarea compilațiilor rebarbative prin lipsa lor de originalitate, scandaluri cu diplome false, susțineri de teze cu ușile închise, pseudodotorate derulate la universități-fantomă, surrogate de examinări și evaluări doctorale, ridicarea în grad sau căftănirea unor nuliități ajunse peste noapte mentori doctorali cu personalitate de șef de trib însetat de dorința de a fi strămoș totemic, negocierea de comisii doctorale de fațadă sau strălucitoare doar prin pleiada de wannabes care aplaudă „contribuțiile” unor tolomaci, mercenari ai minții mereu în goană după funcții, titluri și bani, legi strâmbe, care nu suflă o vorbă despre pedepse pe măsura relexor făcute și altele.